

**РОЗДІЛ II. НАУКИ ДОКУМЕНТНО-  
КОМУНІКАЦІЙНОГО ЦИКЛУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНІ  
ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА**

**УДК 784.35**

**DOI: 10.31470/2518-7600-2019-7-137-159**

**СОЦІОКОМУНІКАТИВНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ  
СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ  
УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ**

**SOCIO- COMMUNICATIVE ASPECTS OF  
DEVELOPMENT OF THE STUDENT'S SELF-  
GOVERNMENT OF UKRAINIAN HEIS**

**Алла Зленко,**

кандидат історичних наук,  
доцент кафедри  
документознавства  
zlenko.am@ukr.net  
<https://orcid.org/0000-0002-5586-3984>  
ID: 0000-0002-5586-3984  
ДВНЗ «Переяслав-  
Хмельницький державний  
педагогічний університет  
імені Григорія Сковороди»,  
м. Переяслав-Хмельницький,  
вул. Сухомлинського, 30,  
Київська обл., Україна, 08401

**Alla Zlenko,**

Ph.D. in Historical sciences,  
Associate professor of  
Department of scientific  
discipline of documentation  
zlenko.am@ukr.net  
<https://orcid.org/0000-0002-5586-3984>  
ID: 0000-0002-5586-3984  
SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi  
Hryhorii Skovoroda State  
Pedagogical University», 30,  
Sukhomlynskoho Str.,  
Pereiaslav-Khmelnytskyi,  
Kyiv region, Ukraine, 08401

**Олена Ісайкіна,**

кандидат історичних наук,  
доцент кафедри  
документознавства  
isaykina.od@ukr.net  
<https://orcid.org/0000-0001-6370-7546>

**Olena Isaikina,**

Ph.D. in Historical sciences,  
Associate professor of  
Department of scientific  
discipline of documentation  
isaykina.od@ukr.net  
<https://orcid.org/0000-0001-6370-7546>

ID: 0000-0001-6370-7546  
ДВНЗ «Переяслав-  
Хмельницький державний  
педагогічний університет  
імені Григорія Сковороди»,  
м. Переяслав-Хмельницький,  
вул. Сухомлинського, 30,  
Київська обл., Україна, 08401

6370-7546  
ID: 0000-0001-6370-7546  
SHEI «Pereiaslav-Khmelnytskyi  
Hryhorii Skovoroda State  
Pedagogical University», 30,  
Sukhomlynskooho Str.,  
Pereiaslav-Khmelnytskyi,  
Kyiv region, Ukraine, 08401

## ABSTRACT

*Student self-government in higher education is a special form of independent social activity of students and postgraduates in implementing the functions of managing the life of a student collective in accordance with the goals and tasks that face it. The purpose of student self-government is to create conditions for self-realization of the student's personality and the formation of their organizational skills, leadership qualities, responsibility for the result of their work, etc. The activities of student self-government bodies are aimed at improving the educational process, improving its quality, ensuring the education of students' spirituality and culture, the growth of students in social activities.*

*In modern Europe students are actively involved in ensuring the quality of higher education and the management of higher education institutions, which is carried out, in particular, through student self-government bodies. Instead, the functioning of student self-government institutions in Ukraine is rather ineffective, both for solving student problems themselves and in terms of optimizing the educational process. One of the most significant obstacles is the almost complete dependence of student self-government institutions (student self-government, trade unions, professional and community associations, university media, etc.) from the administration of higher education.*

*The essential problem remains the passivity, inertia, and the indifference of the student community in relation to many of the actual problems of student self-government. This can be partly due to students' lack of knowledge about student self-government capabilities. Nowadays, not all students are aware of how student self-government can improve their position or solve specific*

*problems. The same applies to representatives of higher education administrations and, in some cases, public administration.*

*The use of all opportunities of student self-government in accordance with the current legislation will allow: to establish effective cooperation between the administration of higher educational institutions and students on a wide range of issues; to create additional conditions for increasing the quality of training of specialists in the system of vocational education in Ukraine; to ensure the further integration of the national education system into the European and world educational space.*

*Thus, in view of the above, it can be argued that the success of the further integration of our state into the European and world educational and scientific space depends to a large extent on the awareness of the need for an effective system of student self-government in Ukraine.*

**Keywords:** *students, education, student self-government, higher educational institutions, socialization, communication, world educational space.*

**Постановка проблеми.** Переваги від функціонування ефективної системи студентського самоврядування виходять за межі системи освіти, сприяючи не тільки оптимізації навчального процесу у вищій школі, а й соціалізації молоді, виробленню у неї комунікативних, управлінських навичок, розвитку політичної культури молодого покоління. В цьому контексті студентське самоврядування можна розглядати як передумову для розвитку громадянського суспільства та парламентських демократичних традицій. Потрібно зазначити, що неможливо забезпечити розвиток студентського самоврядування за допомогою одних лише адміністративних методів. Адже будь-яке самоврядування за своєю природою є проявом власної ініціативи індивіда або групи індивідів. Тому завдання держави в цій царині зводиться до забезпечення належних умов для реалізації зазначених ініціатив.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Серед досліджень з формування ціннісних орієнтацій та лідерських якостей студентства відзначимо наукові доробки вітчизняних вчених А. Бабіч (Бабіч, 2012), М. Давидюк (Давидюк, 2015).

Проблема соціалізації молоді на широкому фактологічному масиві аналізується у публікаціях Л. Шеїної (Шеїна, 2018). Студентські організації та їх вплив на демократизацію вищої школи досліджували Є. Бородін, Т. Тарасенко (Бородін&Тарасенко, 2010), О. Кін (Кін, 2011), Т. Фініков (Фініков, 2012). Засади самоврядування як соціального феномену було проаналізовано в роботах С. Зубченко (Зубченко, 2018); проблеми студентського самоврядування у вимірі соціальної педагогіки досліджували В. Курило, С. Савченко (Курило&Савченко, 2005).

Всі перераховані дослідники переконані, що студентське самоврядування дозволить підготувати молодь, яка гнучко реагуватиме на мінливі запити суспільства.

Аналіз сучасних досліджень дозволяє зробити висновок про певну їх зосередженість на інституційно-правовій основі студентського самоврядування та деяку недооцінку його соціокультурного характеру. Тому важливе значення має вивчення інноваційного потенціалу студентських організацій як інструменту зростання громадянської участі, політичної культури молоді, формування молодіжної еліти в контексті залучення особливо мобільної соціальної групи – студентства – до євроінтеграційних процесів у сучасній Україні.

**Методологія проведення дослідження.** В ході написання статті були використані методи аналізу і синтезу, системного підходу, статистичного аналізу, узагальнення і структурування.

Метою написання статті є аналіз сутнісних характеристик та сучасних практик студентського самоврядування у соціокультурному просторі сучасної України. Реалізація цієї мети потребує вирішення таких завдань: систематизувати концептуальні підходи до розуміння студентського самоврядування та визначити методологічні основи дослідження особливостей формування ціннісних орієнтацій студентської молоді засобами студентського самоврядування; дослідити сучасний стан організаційного та інноваційного забезпечення студентського самоврядування у контексті виховання національної еліти у сфері вищої школи; здійснити

прикладний аналіз інструментальних можливостей студентського самоврядування з урахуванням зміни мотиваційних орієнтацій сучасної молоді.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Переходу до нової якості освіти, яка відображає реалії і потреби інформаційного суспільства, сприятимуть, перш за все, молодіжні лідери, які мають високий рівень розвитку соціокомунікативної компетентності і внаслідок цього здатні до взаємодії та діалогу з усіма суб'єктами навчально-виховного процесу.

Студентська молодь відрізняється від інших груп молоді високим рівнем соціокомунікативного розвитку. Характерним для неї є: соціальне пізнання, тобто знання про самого себе, про взаємини з іншими людьми; засвоєння соціальних і культурних цінностей; знання про структуру суспільства і ролі окремих соціальних інститутів; оволодіння загальними і професійними знаннями, практичним досвідом, формування ціннісних орієнтацій й установок; набуття життєвих і духовно-моральних орієнтацій, етики поведінки; соціальні комунікації; включення в активне, творче середовище професійної діяльності (Давидюк , 2015).

Однією з умов успішної соціалізації студентської молоді є участь у студентському самоврядуванні. Зокрема, варто виокремити такі види соціалізації:

- психологічна (відбувається в процесі розширення кола спілкування студентів, під час участі в спеціальних тематичних тренінгах психологічного спрямування);
- гендерна (беручи участь у органах студентського самоврядування молоді люди не тільки засвоюють ролі лідерів, активних діячів, ініціаторів та організаторів, а також усвідомлено досліджують питання гендерної ідентифікації, розвінчують гендерні міфи і стереотипи);
- політична (відбувається під час участі у різноманітних заходах політичного спрямування через усвідомлення ролі та значення політичних процесів, подій та явищ);
- правова (передбачає формування громадянської позиції, засвоєння системи знань щодо вітчизняного та світового законодавства);

- економічна (відбувається під час участі у тематичних іграх та вирішенні поточних фінансових питань, які виникають у діяльності органів студентського самоврядування);
- екологічна (передбачає безпосередню участь в організації та проведенні заходів економічного спрямування, які спрямовані на покращення стану екологічного середовища);
- гуманітарна (передбачає розвиток моральних якостей, розуміння процесів розвитку суспільства та ролі власного внеску до суспільного розвитку);
- комунікативно-інформативна (відбувається в процесі роботи, коли студентам доводиться багато часу проводити разом, вирішуючи спірні питання, ідучи на компроміс, а також у співпраці з різними підрозділами ВНЗ, іншими організаціями та установами);
- культурна (передбачає активізацію культурного життя студентської молоді, залучення її до світових цінностей, здійснення пошуку та підтримки молодих талантів, надання їм можливості реалізувати свій творчий потенціал);
- крос-культурна (відбувається в процесі спілкування представників різних культур. Одним із факторів, який вимагає наявності та широкого розповсюдження саме крос-культурної соціалізації є глобалізація сучасного світу, яка передбачає розповсюдження спільних для всього людства технологій, ідей, цінностей, потреб, стандартів поведінки тощо. Проте занадто швидкі темпи процесу вступають в суперечку із національними особливостями, які все одно залишаються в швидкозмінному світі).
- мовна, валеологічна, морально-етична (Шеїна, 2018).

Студентське самоврядування як сутнісна характеристика демократично налаштованих освітніх закладів потребує відповідних умов організаційно змістового, економічного, кадрового характеру для реалізації студентських ініціатив. Більшість дослідників наголошують на таких принципах самоврядування, як добровільність, врахування індивідуальних особливостей; основними формами самоврядної діяльності є конференції, семінари, збори, дискусії, школи самоврядування, змагання, походи, експедиції, головними методами діяльності – делегування повноважень, зміна виконавчих функцій і

обов'язків, звітність, прийняття рішень шляхом погодження та консультацій; засадничими засобами – науку, моральні та матеріальні цінності, персоналії (Давидюк, 2015).

Студентське самоврядування не лише репрезентує студентську громаду свого вищого навчального закладу, а й покликане ефективно діяти у багатовекторному форматі: від захисту прав студентів до раціональної організації їхнього дозвілля.

Студентське самоврядування – один з найдієвіших напрямів соціального становлення молоді. Сучасна освіта, система освітніх установ, окремо узята навчальна установа, не можуть розвиватися в ізольованому середовищі, бути відірваними від суспільства (Бабіч, 2012).

В сучасній Європі студенти беруть доволі активну участь у забезпеченні якості вищої освіти та управлінні вищими навчальними закладами, яке здійснюється, зокрема, через органи студентського самоврядування. Така колективна, солідарна участь розглядається керівництвом навчальних закладів і функціонерами системи освіти не просто як додаткова гарантія адекватності освітніх послуг вимогам їх реципієнтів (студентів і роботодавців), а й як суттєвий чинник соціалізації молоді, зростання її політичної та правової культури й суспільної активності, який дозволяє студентам на практиці ознайомитися з функціонуванням навчального закладу (через участь у підготовці та прийнятті певних рішень у межах ВНЗ) і системою представницької демократії (на прикладі виборних органів студентського самоврядування). Натомість в Україні функціонування інституцій студентського самоврядування досить малоефективне, причому як для вирішення власне студентських проблем, так і з точки зору оптимізації навчального процесу. Однією з найсуттєвіших перешкод залишається майже повна залежність студентських самоврядних інституцій (студентського самоврядування, профспілок, професійних і громадських товариств, університетських ЗМІ тощо) від адміністрації ВНЗ. Таким чином, з огляду на необхідність забезпечення поступального розвитку вищої освіти в Україні, проблема слабкості інституту студентського самоврядування потребує оперативного вирішення (Зубченко, 2018).

У даний час діяльність студентського самоврядування здійснюється на основі Конституції України, міжнародних нормативних актів і нормативних документів Міністерства освіти і науки (далі – МОН) України. Основними нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність органів студентського самоврядування в Україні, є: Закон України «Про вищу освіту» від 7 грудня 2017 р. (ст. 40) (ЗУПВО) та Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. № 1010 «Про затвердження Примірною положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України» (НМОНУ).

На рівні навчальних закладів студентське самоврядування регулюється:

– Статутом вищого навчального закладу (приймається вищим колегіальним органом громадського самоврядування ВНЗ – загальними зборами (конференцією) трудового колективу, включаючи виборних представників з числа осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі – за поданням Вченої ради ВНЗ);

– Положенням про студентське самоврядування у ВНЗ (ухвалюється вищим органом студентського самоврядування ВНЗ – загальними зборами (конференцією) осіб, які навчаються у ВНЗ, – та затверджується вищим колегіальним органом громадського самоврядування ВНЗ)(ППСС);

– актами самих органів студентського самоврядування, прийнятими у відповідності до законодавства України та наведених вище документів (Зубченко, 2018).

– Зазначене законодавство у сфері студентського самоврядування не позбавлене певних недоліків, які негативно позначаються на його ефективності.

«Положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України» (ППСС) регламентує порядок створення і функціонування студентського самоврядування у вищих навчальних закладах України.

Студентське самоврядування у вищому навчальному закладі є гарантованим державою правом студентів, курсантів, екстернів, асистентів-стажистів, інтернів, клінічних ординаторів (далі – студенти) самостійно або через

представницькі органи вирішувати питання, віднесені до їх повноважень.

У студентському самоврядуванні беруть участь студенти, які навчаються у вищому навчальному закладі за всіма формами навчання. Кожен студент має право обирати й бути обраним до органів студентського самоврядування.

Органи студентського самоврядування створюються на добровільних виборних засадах за ініціативою студентів і є складовою громадського самоврядування вищого навчального закладу (ППСС).

У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством України, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в галузі освіти та науки, відповідного центрального органу виконавчої влади, який має у підпорядкуванні вищий навчальний заклад, Статутом вищого навчального закладу і Положенням про студентське самоврядування в конкретному вищому навчальному закладі.

Перелік повноважень органів студентського самоврядування визначається «Положенням про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі» (далі – Положення) й узгоджується з керівництвом вищого навчального закладу.

У своїй діяльності органи студентського самоврядування не дублюють роботу первинної профспілкової організації студентів, а співпрацюють з нею.

Органи студентського самоврядування можуть співпрацювати з органами студентського самоврядування інших навчальних закладів та молодіжними організаціями, діяльність яких не має політичного або релігійного характеру.

Органи студентського самоврядування є вільними від втручання політичних партій та рухів, громадських і релігійних організацій.

Керівництво вищого навчального закладу зобов'язане створювати умови для забезпечення діяльності та розвитку студентського самоврядування.

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» представники студентського самоврядування та первинних

профспілкових організацій студентів мають право брати участь у роботі колегіальних органів вищого навчального закладу та його структурних підрозділів.

Метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості студентів і формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці тощо (ППСС).

Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчального процесу, підвищення його якості, забезпечення виховання духовності та культури студентів, зростання у студентській молоді соціальної активності.

Основні завдання органів студентського самоврядування:

- захист прав та інтересів студентів;
- забезпечення виконання студентами своїх обов'язків;
- сприяння навчальній, науковій та творчій діяльності студентів;
- сприяння поліпшенню умов проживання й відпочинку студентів;
- сприяння створенню різноманітних студентських гуртків, товариств, об'єднань, клубів за інтересами та координація їх діяльності;
- співробітництво з органами студентського самоврядування інших вищих навчальних закладів;
- сприяння працевлаштуванню випускників вищих навчальних закладів та залученню студентів до вторинної зайнятості у вільний від навчання час;
- забезпечення участі у вирішенні питань міжнародного обміну студентами.

Студентське самоврядування здійснюється на рівні вищого навчального закладу, його структурних підрозділів (факультету (інституту), відділення), курсу, академічної групи, груп за спеціальностями, гуртожитку, студентського містечка з урахуванням типу та специфіки діяльності вищого навчального закладу (ППСС).

На всіх рівнях органи студентського самоврядування є виборними. Їх формування (таємним чи відкритим голосуванням) та термін повноважень визначаються

Положенням про студентське самоврядування у відповідному вищому навчальному закладі.

Первинна структурна одиниця студентського самоврядування створюється на рівні академічної групи.

Вищим органом студентського самоврядування є загальні збори або конференція студентів вищого навчального закладу, які:

- ухвалюють Положення про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі, в якому визначається структура, повноваження та порядок обрання виконавчих органів студентського самоврядування, порядок звітності та інформування студентів про поточну діяльність органів студентського самоврядування;

- формують і затверджують склад виконавчого органу студентського самоврядування та обирають його голову (заступників), визначають термін їх повноважень; виконавчий орган студентського самоврядування є колегіальним на засадах рівного представництва від усіх органів студентського самоврядування нижчих рівнів;

- спільно з первинною профспілковою організацією студентів визначають порядок обрання представників із складу студентів до вищого колегіального органу громадського самоврядування, вченої ради вищого навчального закладу та їхніх структурних підрозділів (загальних зборів або конференції вищого навчального закладу);

- не менше одного разу на рік заслуховують звіти органів студентського самоврядування і виносять ухвалу щодо їхньої діяльності;

- розглядають найважливіші питання життєдіяльності студентів, окреслені основними завданнями органів студентського самоврядування (ППСС).

Позачергова конференція (загальні збори) скликається на вимогу 10 відсотків студентів вищого навчального закладу або в інших випадках, якщо це передбачено Положенням про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі.

Голова виконавчого органу студентського самоврядування відповідного рівня:

- організовує роботу й несе відповідальність за ефективність діяльності виконавчого органу студентського самоврядування;
- представляє інтереси студентської громади;
- може брати участь у роботі інших колегіальних, робочих органів та комісій вищого навчального закладу;
- делегує свої повноваження заступнику;
- забезпечує організацію проведення загальних зборів або конференції студентів;
- ініціює проведення позачергових загальних зборів або конференції;
- має право отримувати необхідну інформацію від адміністрації та органів студентського самоврядування для здійснення своєї діяльності;
- має інші права й обов'язки, передбачені Положенням про студентське самоврядування у вищому навчальному закладі (ППСС).

Секретар виконавчого органу студентського самоврядування веде протоколи засідань, веде облік виконання рішень, відповідає за документообіг.

Голова та секретар виконавчого органу студентського самоврядування відповідають за збереження документації органу студентського самоврядування.

При виконавчому органі студентського самоврядування можуть створюватися сектори (комісії) відповідно до напрямку роботи.

Засідання виконавчого органу студентського самоврядування проводяться не менше одного разу на місяць і вважаються чинними, якщо на них присутні не менше двох третин від числа обраних до їхнього складу членів. Виконавчий орган приймає рішення простою більшістю голосів.

Засідання виконавчого органу студентського самоврядування веде голова або, за його дорученням, заступник. Хід засідання фіксується протоколом, який підписується головою (заступником) та секретарем.

Органи студентського самоврядування всіх рівнів підконтрольні та підзвітні загальним зборам або конференціям

відповідних рівнів. У своїй діяльності органи студентського самоврядування керуються законодавством, рішеннями спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі освіти і науки та відповідного центрального органу виконавчої влади, в підпорядкуванні якого знаходиться вищий навчальний заклад, статутом вищого навчального закладу (ППСС).

Рішення органів студентського самоврядування в межах своїх повноважень доводяться до відома адміністрації відповідного рівня.

Між органами студентського самоврядування, первинною профспівковою організацією студентів та керівництвом вищого навчального закладу може укладатись угода про співробітництво.

Органи студентського самоврядування мають право:

- отримувати від адміністрації консультативну підтримку та інформацію, необхідну для виконання своїх завдань;

- звертатися з пропозиціями, заявами, клопотаннями до адміністрації відповідного рівня та органів студентського самоврядування всіх рівнів стосовно питань, що належать до кола повноважень цього органу, та отримувати відповіді щодо порушених питань;

- вести конструктивний діалог з адміністрацією вищого навчального закладу щодо дій посадових осіб, керівників структурних підрозділів, органів студентського самоврядування, якщо вони порушують права Студентів, подавати скарги на їх дії відповідно до Закону України «Про звернення громадян», вимагати реагування на скаргу згідно з чинним законодавством;

- делегувати представників до Всеукраїнської студентської ради при Міністерстві освіти і науки України (ППСС).

Органи студентського самоврядування зобов'язані:

- забезпечувати дотримання прав та інтересів студентів, сприяти виконанню студентами своїх обов'язків;

- порушувати проблеми Студентів перед адміністрацією;

- звітувати перед студентською громадою відповідного рівня про свою діяльність;

– сприяти розвитку та вдосконаленню студентського самоврядування;

– координувати свою діяльність у вищому навчальному закладі з іншими студентськими об'єднаннями, осередками тощо;

– узгоджувати в установленому порядку зміни та доповнення до Положення про студентське самоврядування та інші питання, що потребують розгляду на засіданнях колегіальних та робочих органів вищого навчального закладу.

Адміністрація вищого навчального закладу має право:

– отримувати інформацію про діяльність органів студентського самоврядування (плани, звіти, копії протоколів засідань, інформацію про поточну діяльність тощо);

– скликати позачергові загальні збори чи конференцію студентів у випадках недотримання органами студентського самоврядування Статуту вищого навчального закладу та Положення про органи студентського самоврядування у вищому навчальному закладі;

– брати участь через своїх представників із дорадчим голосом у заходах, що проводять органи студентського самоврядування (загальних зборах, конференціях, засіданнях виконавчих органів тощо) (ППСС).

Адміністрація вищого навчального закладу зобов'язана:

– створити умови, необхідні для ефективної діяльності органів студентського самоврядування: забезпечити приміщенням, обладнаним відповідними меблями, оргтехнікою, телефонним зв'язком, Інтернетом тощо;

– інформувати органи студентського самоврядування про важливі рішення, які стосуються життєдіяльності студентів вищого навчального закладу;

– надавати за можливості інформаційну, правову, психологічну, фінансову, матеріальну та інші види підтримки для розвитку студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Органи студентського самоврядування можуть співпрацювати з органами студентського самоврядування вищих навчальних закладів інших країн, міжнародними студентськими організаціями та їх об'єднаннями для кращого

виконання своїх завдань у межах визначених повноважень (ППСС).

Укладання угод, проведення спільних заходів міжнародного рівня має відбуватися за погодженням з адміністрацією вищого навчального закладу.

Міжнародна діяльність органів студентського самоврядування має сприяти формуванню позитивного іміджу вищого навчального закладу та держави (ППСС).

Спираючись на аналіз наукової літератури, ми можемо визначити студентське самоврядування як соціальний інститут, що передбачає активну участь студентів у підготовці, прийнятті і реалізації управлінських рішень, щодо життєдіяльності ВНЗ або його окремих підрозділів, захист прав й інтересів студентів, освоєнні ними громадянських компетентностей, включення студентів у різні види соціально значимої діяльності. Суб'єктами студентського самоврядування можуть бути студентські рухи, студентські організації, виборні суспільні органи, ініціативні групи або окремі студенти, що представляють інтереси студентської групи. Найбільш поширеною організаційною формою студентського самоврядування є студентська організація. Студентська організація – це об'єднання студентських активістів, створене на основі спільної діяльності молоді для захисту її інтересів протягом навчання у ВНЗ, сприяння їхньому громадянському, соціальному і професійному становленню. Особливостями студентської організації є наявність статуту або положення, що визначають її мету, напрямки діяльності і структуру, а також формально закріпленого членства. Студентська організація є найбільш поширеним суб'єктом студентського самоврядування сучасного ВНЗ, тому, найчастіше, студентська організація і студентське самоврядування використовуються як ідентичні поняття. Студентська організація сприяє реалізації творчого потенціалу студентської молоді в інтересах студентства і всього суспільства. Вона розширює можливості молоді людини у виборі життєвого шляху, конструюванні професійної біографії і досягненні особистого успіху(Давидюк, 2015).

Істотною проблемою залишається пасивність, інертність, індиферентність студентської спільноти у ставленні до багатьох

актуальних проблем студентського самоврядування. Частково це може пояснюватися недостатньою поінформованістю студентів щодо можливостей студентського самоврядування. Зараз далеко не всі студенти усвідомлюють, яким чином студентське самоврядування може покращити їхнє становище чи вирішити конкретні проблеми. Те ж саме стосується представників адміністрацій ВНЗ та подекуди органів державного управління (Зубченко, 2018).

Попри те, що в останні роки в середовищі функціонерів системи вищої школи приділяється певна увага питанням розвитку студентського самоврядування, частина з них схильні бачити в органах цього самоврядування не повноправних партнерів, спільно з якими можна вирішувати університетські чи навіть деякі галузеві проблеми, а своїх «антагоністів».

В той же час, зарубіжний досвід переконливо доводить: ефективне функціонування студентського самоврядування як організаційної структури справляє суттєвий позитивний вплив не тільки на якість освітніх послуг і управління вищим навчальним закладом, а й має організаційно-педагогічний ефект, коли студенти у реальному партнерстві з адміністрацією ВНЗ в межах прав, наданих їм законом, значною мірою несуть і солідарну відповідальність за те, що відбувається в навчальному закладі (Зубченко, 2018).

Таким чином, студентське самоврядування сприяє прямій зацікавленості студентів у високій якості освітніх послуг, зростанні рейтингу та авторитету ВНЗ, а отже – позитивно впливає на академічну успішність та оптимізацію навчального процесу у вищій школі в цілому. Деякі держави приділяють цим питанням настільки серйозну увагу, що навіть визначають їх у якості національних пріоритетів. Наприклад, в Малайзії підвищення рівня академічної успішності учнів та студентів визнане однією з семи ключових сфер, які є важливими для громадян, та включене в Державну програму трансформації – урядового комплексного плану перетворень, спрямованого на набуття Малайзією статусу держави з розвинутою економікою до 2020 року. Це є цілком виправданим ще й тому, що рівень розвитку освіти з 1993 року визнається ООН одним із найважливіших показників при визначенні індексу людського розвитку держав (Зубченко, 2018).

З огляду на вищевказане, можна стверджувати, що від того, наскільки буде усвідомлена необхідність в ефективній системі студентського самоврядування в Україні, значною мірою залежить успішність подальшої інтеграції нашої держави до європейського та світового освітньо-наукового простору.

Важливо також забезпечити належну матеріальну базу діяльності органів студентського самоврядування. Йдеться про виконання норми ч. 6 ст. 38 Закону України «Про вищу освіту», відповідно до якої органам студентського самоврядування забезпечується фінансування з боку вищого навчального закладу у розмірі не менше 0,5 % коштів спеціального фонду ВНЗ та надається сприяння з боку керівництва ВНЗ щодо створення належних умов для діяльності органів студентського самоврядування. Це стосується, зокрема, надання приміщення, меблів, оргтехніки, забезпечення телефонним зв'язком, постійним доступом до мережі Інтернет, відведення місць для встановлення інформаційних стендів тощо. Потрібно також створювати можливості для залучення коштів з інших джерел. Тут може бути корисним досвід ФРН, де органам студентського самоврядування дозволено отримувати пожертви від студентів, а також заробляти гроші, надаючи студентам соціальні послуги, такі як студентські проїзні квитки, гранти для малозабезпечених, різні види суспільної та культурної діяльності (ССІК, 2018).

**Висновок.** Таким чином, студентське самоврядування у ВНЗ – це особлива форма самостійної суспільної діяльності студентів і аспірантів з реалізації функцій управління життям студентського колективу у відповідності з метою і задачами, що стоять перед ним. Студентське самоврядування є елементом загальної системи управління навчально-виховним процесом у ВНЗ і передбачає максимальне врахування інтересів, потреб студентів на основі вивчення їхньої громадської думки.

### **ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бабіч А. Студентське самоврядування як осередок виховання лідерів // Студентське самоврядування: досвід, проблеми, перспективи розвитку: Збірник тез і статей

Всеукраїнської студентської науково-практичної конференції / Запоріж. держ. інж. акад. Запоріжжя: ЗДІА, 2012. С. 149-150.

2. Бородин Є. І., Тарасенко Т. М. Розвиток студентського самоврядування як напрям державної підтримки молоді в Україні // Державне управління та місцеве самоврядування. Збірник наукових праць. 2010. Вип. 4 (7). С. 183-191.

3. Входження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг. дослідж.: аналіт. звіт [кер. авт. кол. Т. В. Фініков]. К. : Таксон, 2012. С. 46-47.

4. Давидюк М. І. Роль студентського самоврядування у формуванні національної еліти України: політикокультурний контекст: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. К. 2015. 246 с.

5. Зубченко С. О. Студентське самоврядування як фактор оптимізації навчального процесу у вищій школі. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1416/> (дата звернення: 28.12.2018).

6. ЗУПВО - Закон України «Про вищу освіту» від 7 грудня 2017 р. Ст. 40. URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/> (дата звернення: 26.12.2018).

7. Кін О. М. Передумови розвитку ідей студентського самоврядування в історії вітчизняної освіти // Вісник Севастопольського національного технічного університету : зб. наук. пр. Вип. 124/2011. Серія: Педагогіка. Севастополь, 2011. С. 192-197.

8. Курило В. С., Савченко С. В. Проблеми студентського самоврядування у вимірі соціальної педагогіки // Соціальна педагогіка: теорія та практика. 2005. № 4. С. 4-10.

9. Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку: Комюніке // Всесвітня конференція з вищої освіти, ЮНЕСКО, Париж, 5-8 липня 2009 р. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952\\_011/](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011/) (дата звернення: 28.12.2018).

10. НМОНУ - Наказ Міністерства освіти і науки України від 15 листопада 2007 р. № 1010 «Про затвердження Примірною положення про студентське самоврядування у вищих навчальних закладах України». URL:

11. [https:// osvita.ua/ legislation/ Vishya\\_osvita/3141/](https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3141/) (дата звернення: 26.12.2018).
12. ССІК – Студентське самоврядування в інших країнах // Громадська ініціатива «Студентський захист» URL:<http://www.studzahyst.org.ua/content/studentske> (дата звернення: 27.12.2018).
13. ППСС - Положенням про студентське самоврядування у ВНЗ. URL:
14. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07> (дата звернення: 26.12.2018).
15. Шеїна Л.О. Аналіз результатів соціалізації студентської молоді. URL: [http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/ped\\_2008](http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/ped_2008) дата звернення: 28.12.2018).

## REFERENCES

1. Babich, A. (2012). Studentske samovriaduvannia yak oseredok vykhovannia lideriv // *Studentske samovriaduvannia: dosvid, problemy, perspektyvy rozvytku: Zbirnyk tez i statei Vseukrainskoi studentskoi naukovopraktychnoi konferentsii / Zaporiz. derzh. inzh. akad. Zaporizhzhia: ZDIA. S. 149-150.*
2. Borodin, Ye. & Tarasenko, T. (2010). Rozvytok studentskoho samovriaduvannia yak napriam derzhavnoi pidtrymky molodi v Ukraini // *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia. Zbirnyk naukovykh prats. 4 (7). 183-191.*
3. *Vkhodzhennia natsionalnoi systemy vyshchoi osvity v yevropeyskyi prostir vyshchoi osvity ta naukovoho doslidzhennia: monitorynh. doslidzh.: analit. zvit (2012).* [ker. avt. kol. T. Finikov]. K. : Takson. 46-47.
4. Davydiuk, M. (2015). *Rol studentskoho samovriaduvannia u formuvanni natsionalnoi elity Ukrainy: politykokulturnyi kontekst: dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata politychnykh nauk.* K. 246.
5. Zubchenko, S. (2018). *Studentske samovriaduvannia yak faktor optymizatsii navchalnogo protsesu u vyshchii shkoli.* URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1416/>.
6. ZUPVO - *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» vid 7 hrudnia 2017 r. St. 40.* URL: <https://zakon.help/law/1556-VII/>.

7. Kin, O. (2011). *Peredumovy rozvytku idei studentskoho samovriaduvannia v istorii vitchyznianoï osvity* // *Visnyk Sevastopolskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu* : zb. nauk. pr. 124/2011. Serii: Pedahohika. Sevastopol. 192-197.

8. Kurylo, V. & Savchenko, S. (2005). *Problemy studentskoho samovriaduvannia u vymiri sotsialnoi pedahohiky* // *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. 4. 4-10.

9. *Nova dynamika vyshchoï osvity i nauky dlia sotsialnoi zminy i rozvytku: Komuniuke* // Vsesvitnia konferentsiia z vyshchoï osvity, YuNESKO, Paryzh, 5-8 lypnia 2009 r. URL: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952\\_011/](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/952_011/).

10. NMONU - *Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 15 lystopada 2007 r. № 1010 «Pro zatverdzhennia Prymirnoho polozhennia pro studentske samovriaduvannia u vyshchyykh navchalnykh zakladakh Ukrainy»*. URL: [https://osvita.ua/legislation/Vishya\\_osvita/3141/](https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/3141/).

11. SSIK - *Studentske samovriaduvannia v inshyykh krainakh* // Hromadska initsiatyva «Studentskyi zakhyst» URL: <http://www.studzahyst.org.ua/content/studentske>.

12. PPSS - *Polozhenniam pro studentske samovriaduvannia u VNZ*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1010290-07>.

13. Sheina, L. (2018). *Analiz rezultativ sotsializatsii studentskoi molodi*. URL: [http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/ped\\_2008](http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2008/ped_2008).

## АНОТАЦІЯ

*Студентське самоврядування у ВНЗ – це особлива форма самостійної суспільної діяльності студентів і аспірантів з реалізації функцій управління життям студентського колективу у відповідності з метою і задачами, що стоять перед ним. Метою студентського самоврядування є створення умов для самореалізації особистості студентів і формування у них організаторських навичок, лідерських якостей, відповідальності за результат своєї праці тощо. Діяльність органів студентського самоврядування спрямована на удосконалення навчального процесу, підвищення його якості, забезпечення виховання духовності та культури студентів, зростання у студентської молоді соціальної активності.*

*В сучасній Європі студенти беруть доволі активну участь у забезпеченні якості вищої освіти та управлінні вищими навчальними закладами, яке здійснюється, зокрема, через органи студентського самоврядування. Натомість в Україні функціонування інституцій студентського самоврядування досить малоефективне, причому як для вирішення власне студентських проблем, так і з точки зору оптимізації навчального процесу. Однією з найсуттєвіших перешкод залишається майже повна залежність студентських самоврядних інституцій (студентського самоврядування, профспілок, професійних і громадських товариств, університетських ЗМІ тощо) від адміністрації ВНЗ.*

*Істотною проблемою залишається пасивність, інертність, індиферентність студентської спільноти у ставленні до багатьох актуальних проблем студентського самоврядування. Частково це може пояснюватися недостатньою поінформованістю студентів щодо можливостей студентського самоврядування. Зараз далеко не всі студенти усвідомлюють, яким чином студентське самоврядування може покращити їхнє становище чи вирішити конкретні проблеми. Те ж саме стосується представників адміністрацій ВНЗ та подекуди органів державного управління.*

*Використання всіх можливостей студентського самоврядування згідно з чинним законодавством дозволить: налагодити ефективну співпрацю між адміністрацією ВНЗ і студентами з широкого спектру питань; створити додаткові умови для зростання якості підготовки фахівців у системі професійної освіти в Україні; забезпечити подальшу інтеграцію національної освітньої системи до європейського та світового освітнього простору.*

*Таким чином, з огляду на вищевказане, можна стверджувати, що від того, наскільки буде усвідомлена необхідність в ефективній системі студентського самоврядування в Україні, значною мірою залежить успішність подальшої інтеграції нашої держави до європейського та світового освітньо-наукового простору.*

**Ключові слова:** студенти, освіта, студентське самоврядування, вищі навчальні заклади, соціалізація, комунікація, світовий освітній простір.

## **АННОТАЦІЯ**

*Студенческое самоуправление в вузах - это особая форма самостоятельной общественной деятельности студентов и аспирантов по реализации функций управления жизнью студенческого коллектива в соответствии с целью и задачами, стоящими перед ним. Целью студенческого самоуправления является создание условий для самореализации личности студентов и формирования у них организаторских навыков, лидерских качеств, ответственности за результат своего труда и т. п.. Деятельность органов студенческого самоуправления направлена на совершенствование учебного процесса, повышение его качества, обеспечение воспитания духовности и культуры студентов, рост у студенческой молодежи социальной активности.*

*В современной Европе студенты принимают довольно активное участие в обеспечении качества высшего образования и управлении высшими учебными заведениями, которое осуществляется, в частности, через органы студенческого самоуправления. В Украине функционирование институтов студенческого самоуправления достаточно малоэффективно, причем как для решения собственно студенческих проблем, так и с точки зрения оптимизации учебного процесса. Одним из важнейших препятствий остается почти полная зависимость студенческих самоуправляющихся институтов (студенческого самоуправления, профсоюзов, профессиональных и общественных объединений, университетских СМИ и т.п.) от администрации вуза.*

*Существенной проблемой остается пассивность, инертность, индифферентность студенческого сообщества в отношении многих актуальных проблем студенческого самоуправления. Отчасти это может объясняться недостаточной информированностью студентов о возможностях студенческого самоуправления. Сейчас далеко*

*не все студенты осознают, каким образом студенческое самоуправление может улучшить их положение или решить конкретные проблемы. То же самое касается представителей администраций вузов и органов государственного управления.*

*Использование всех возможностей студенческого самоуправления в соответствии с действующим законодательством позволит: наладить эффективное сотрудничество между администрацией вуза и студентами по широкому спектру вопросов; создать дополнительные условия для роста качества подготовки специалистов в системе профессионального образования в Украине; обеспечить дальнейшую интеграцию национальной образовательной системы в европейское и мировое образовательное пространство.*

*Таким образом, учитывая вышесказанное, можно утверждать, что от того, насколько будет осознана необходимость в эффективной системе студенческого самоуправления в Украине, во многом зависит успешность дальнейшей интеграции нашего государства в европейское и мировое научно-образовательное пространство.*

**Ключевые слова:** *студенты, образование, студенческое самоуправление, высшие учебные заведения, социализация, коммуникация, мировое образовательное пространство.*